

HİLAFET SEVDASI KARŞISINDA MİLLİ HÂKİMİYET MÜCADELESİ*

Yard. Doç. Dr. Serap TAŞDEMİR**

İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayıcı bir araç olan dil, bu özelliğinden dolayı aynı zamanda kültürü de kuşaktan kuşağa aktarır. Yapılan aktarımda sözcükler veya kavramlar üzerine yanlış anlamlar yüklenirse ortaklığı hazırlayan değer ve davranışlar bozulur; iletişim kazaları ve çatışma yaşanması kaçınılmaz olur. Toplumda yanlış anlaşılan/üzerine anlamlar yüklenen kavramlardan biri de din konusudur. “*Hilâfet Sevdası Karşısında Milli Hâkimiyet Mücadelesi*” adlı kitap bir anlamda sorun yaşanan veya yaşanması olası konulardan olan din, hilafet ve milli egemenlik kavramlarını bilimsel olarak açıklamak amacıyla yazılmıştır.

İlk baskısı 2001 yılında yayınlanan bu eser (*Hilâfet Sevdası Karşısında Milli Hâkimiyet Mücadelesi*), 2005 yılında ilk baskının tükenmesi nedeniyle gözden geçirilerek yeniden basılmıştır.

Prof. Dr. Mehmet Akif Tural tarafından yayına hazırlanan kitap, hocaların hocası Sayın Ord. Prof. Dr. Reşat Kaynar’ın sunuş yazısıyla başlar. Ve bundan duyulan onur Sayın M. A. Tural tarafından kitabın kapağında da özellikle vurgulanır. Ancak, Ord. Prof. Dr. Reşat Kaynar hocamızın esere katkısı sadece sunuş yazısıyla sınırlı kalmaz; aynı zamanda kitabın isim babasıdır (s. XI). Ayrıca, tüm yaşamını Atatürk ve Atatürkçü Düşünce Sistemi’ni anlatma sevdasıyla dolu dolu tamamlayan Sayın Ord. Prof. Dr. Reşat Kaynar’ın üretken ve yaratıcı kişiliğinin de güzel bir örneğidir bu eser. Kitabı günümüz insanınca anlaşılacak şekilde sadeleştirilerek yayına hazırlanmasını üstlenen Sayın Mehmet Akif Tural, kitabın ortaya çıkış öyküsünü, bir anlamda hocaların hocası Sayın Kaynar’ın vasiyetini ve kitabın bir an önce okuyucuyla buluşma serüveninin başlangıcını kendisine sorduğu: “*Akiğçğim, şu anda, hemen hemen hiç bir kütüphanede bulamayacağın bir eser sana versem, bunu bir yeni harflerle çevirip derhal bastırmak şartıyla versem, dileğimi yerine getirir misin?*” (s. XXII) sorusuyla başladığını dile getirir. Hocamızın bir an önce yeni harflerle basılmasını istediği bu ki-

* Hilafet Sevdası Karşısında Milli Hâkimiyet Mücadelesi: Ord. Prof. Dr. Reşat Kaynar’ın Sunuş Yazısıyla, Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Mehmet Akif Tural, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2005, 242 s.

** İnönü Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

tap 1923 yılında Afyonkarahisar milletvekili Hoca Şükrü Efendi tarafından yazılmış ancak günümüzde Milli Kütüphane de dâhil ülkemizde başka hiç bir kütüphanede veya bilinen koleksiyoncuda baskısı kalmamış “Hilâfet-i İslamiye ve Büyük Millet Meclisi” isimli eserdir. Yayına hazırlayan Sayın M. A. Tural da varolan tek kopyayı Reşat Kaynar hocamızdan edindiğini dile getirir. (s. XI)

Kaynar Hoca'nın bu denli önemseydiği ve Sayın M. A. Tural'ın gerçekten de kısa bir süre içinde yoğun bir emek harcayarak ortaya çıkardığı bu eserin önemi nedir? Bu sorunun yanıtını yine Kaynar hocamızın sözleriyle dile getirecek olursak: "*Son yirmi yıldır -belki gelecek üç beş yıl daha- hilâfet ile İslamiyet'i, İslamiyet ile devlet ve idare hukukunu birbirine karıştıranların sesleri duyuluyor, duyulacak. 1922'nin, 1932'nin Türkiye'sini ve Türk toplumundaki kavram karışıklığını benimseyenler ile Atatürk'ün bu karışıklığı çözmedeki ileri görüşlülüğünü ve kararlılığını bilmeyenler, daima kendi fikirlerini doğru zannetme yanlışıyla yaşayacaklardır.*" İşte kafası karışık bu kişilerle birlikte; okumak, öğrenmek, bilgi sahibi olduktan sonra doğruyu bulmak isteyenlere Kaynar Hoca, bu kitapla birlikte “Türkiye'yi Lâikleştiren Yasalar” adlı kitapları okumalarını salık verir. Çünkü, "*yeterince bilgi birikimi olmayanların görüşleri, daima, eksik, subjektif veya hatalı olacaktır.*"(s. VIII)

Kitabı yayına hazırlayan Sayın M. A. Tural'a göre ise bu kitap: "*...hâkimiyet, diyanet, siyaset kavramlarını tanımlayan ve kurumlaştıran insanların dinin saf ve kutsal yerini korumak ile korumamak arzusunadaki tercih tartışmalarının ilk muhasebesidir. Muhasebe aklın zaferiyle bitmiştir.*"(s. XXII)

Merhum Ord. Prof. Dr. Reşat Kaynar'ın *Hilâfet Sevdası Karşısında Milli Hâkimiyet Mücadelesi* ismini uygun gördüğü eserin öyküsü 1 Kasım 1922 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin hilâfet ve saltanatı ayıran ve saltanatı kaldıran kararı kabulüne kadar gider. Kurtuluş Savaşı'nın başarıyla sonuçlanmasının ardından, başlayan Barış Konferansı hazırlıkları sırasında müttefikler bu konferansa Ankara Hükümeti'nin yanında İstanbul Hükümeti'ni de davet ederler. Türkiye'nin konferansa iki hükümetle gitmesinin doğuracağı olumsuz sonuçlar göz önüne alınarak probleme köklü bir çözüm getirilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1 Kasım 1922 tarihindeki oturumunda Saltanat ve Halifelik birbirinden ayrılarak saltanat kaldırılır. Bu kararın ardından, kendisi de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bir mil-

letvekilî olan Afyonkarahisar milletvekili Hoca Şükrü Efendi, "*Hilâfet-i İslamiye ve Büyük Millet Meclisi*" adlı bir kitapçık yayımlayarak kararın olumsuzluklarını sert bir üslupla dile getirir. Kitapçığın, 15 Ocak 1923 tarihinde yayımlandığı ve bütün milletvekillerine dağıtıldığı bilgisini İzmir'de öğrenen Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'da bu olayı anlatırken, zamanlamanın özellikle tercih edildiğini, çünkü kendisinin 14 Ocak 1923 günü Ankara'dan ayrıldığını, amacın: Şükrü Efendi Hoca ve arkadaşlarınca "*Halife Meclisin, meclis halifenindir safsatasıyla, Millet Meclisi'ni Halife'nin danışma kurulu ve Halife'yi Meclis'in, dolayısıyla devletin başkanı gibi göstermek ve kabul ettirmek...*" olduğunu belirtir (s. VII). Şüphesiz ki bu sözler sadece Atatürk'e ait değildir. Şükrü Hoca ve yandaşlarının görüşlerine tercüman olan kitapçığa, Atatürk'le birlikte çok sayıda aydın da karşı çıkar. İşte, *Hilâfet Sevdası Karşısında Milli Hâkimiyet Mücadelesi* isimli kitap da tüm bu tartışmalardan doğar. Kitabın bölümlerine gelince:

Hilâfet Sevdası Karşısında Milli Hâkimiyet Mücadelesi adlı kitap, Sayın Ord. Prof. Dr. Reşat Kaynar'ın "Bu Kitabın Değeri" başlıklı sunuş yazısıyla başlar (s. VII-IX). Kitabı yayına hazırlayan Mehmet Akif Tural hocamızın sunuş yazısından sonra (s. XI), yine Sayın M. A. Tural tarafından kaleme alınan "İkinci Baskıya Sözbaşı: Millet'in Hâkimiyeti Tartışılmaz" başlıklı kısım gelir. Sayın M. A. Tural bu bölümde önemli bulduğu bir sorunu vurgular: Bugün dünyada yaklaşık olarak var olan 200 milyon Türk kökenli insanın % 99'a yakını da Müslüman olduğuna göre bu insanlara din eğitimi hangi kanallardan öğretilmelidir? Bu soruya verilen yanıt, aynı zamanda insanların nasıl yaşadıklarını, yönetildiklerini, (geçmişlerini, bugünü) ve geleceklerini belirleyecektir. Başta Türkiye'deki Türkler olmak üzere halkın doğru dinî bilgileri hangi kaynaklardan öğrenecekleri, kimlerin öğreteceği ve nerelerden öğrenileceği sorusu son yüzyıldır aydınlarımız için de bir sorun olarak algılanmaktadır. Çünkü İslam bilgisi, mesleki kimliği yetmişmiş öğretmenler, bilimsel bir zihniyetle ve uzmanları tarafından denetlenmiş ders kitaplarından öğretilmezse inanış sömürüsü başlar. Atatürk'ün de "...*Din toplumlar için gereklidir. Dinsiz toplum yaşayamaz ve devam edemez. Her toplumun tabii olarak bir inancı vardır. Ama şunu söyleyeceğim, din; Allah ile kul arasındadır. Biz dine saygılıyız, dine hürmet-kârız. Ama bu arada Allah ile kul arasına giren ve bundan siyasi menfaat, ticari menfaat elde etmek isteyenler vardır. Dini bunlar kirlenmek istiyor-*

lar. Biz buna müsaade etmeyiz. Bu itibarla dine saygılıyız ve dine hürmet-kârız. Fakat dinin suiüstimal edilmesine katiyen taraftar değiliz ve buna da müsaade etmeyiz.”¹ sözleriyle dile getirdiği gibi İslamiyet hiç bir zaman çağdaş ve millî olmaya karşı değildir. Yeter ki İslam'ı bilginler öğretsin, yorumlasın. (s. XIII) Böylece, Türk halkının egemenliği ele alış mücadelesi başlar. Bu kısımda Sayın M. A. Tural ayrıca, Atatürk'ün yeni bir devlet, yeni bir rejim, yeni bir başkent ve yeni bir hukuk getirmek için verdiği mücadeleyi Amasya Genelgesi'nden başlatırken öncesi ve sonrasıyla durum değerlendirmesi yapar. Bu değerlendirmenin ardından yeni harflere çevrilererek gözden geçirilen Afyonkarahisar milletvekili Hoca Şükrü Efendi'nin *Hâkimiyet-i Milliye ve Hilâfet-i İslamiye* adlı risalesine yer verilir.

Hoca Şükrü Efendi, yazdığı kitapçığın daha ilk cümlesinde bir tespitte bulunur: “*Görülüyor ki Büyük Millet Meclisi'nin hilâfet ve saltanat hakkında iki maddeyi içeren 1 Teşrin-i Sani 1338 (1 Kasım 1922) tarihli kararı gerek yurt içinde gerek bütün İslam dünyasında büyük etkilere sebep olmuştur.*” (s.1) Yazara göre bütün İslam dünyasının duyduğu üzüntünün bir nedeni de Büyük Millet Meclisi'nce alınan kararla “İslam şeriatının yüce hükümlerini bir tarafa bırakması, “yüce hilâfet makamını asıl temelinden çıkarması ve “katolik dünyasındaki papanın makamı gibi yeni bir durum ortaya çıkardığı” yanılığsıdır. Yazılanların doğru olmadığını: “*İslam kamuoyu yakinen bilmelidir ki Büyük Millet Meclisi ile meclisin seçtiği ve tabi olduğu müslümanların halifesi arasında hiçbir ayrılık gayrılık yoktur. Halife meclisin, meclis halifenindir.*” (s.1) sözleriyle müjdeleyen Hoca Şükrü Efendi, kamuoyunda oluşan bu tereddüt ve yanılığın ortadan tamamiyle kaldırmak için bazı büyük bilgin arkadaşlarıyla bir araya gelerek dini kitaplarda yer alan yardımcı ve değişmez hükümleri bu kitapçıkta yayınladıklarını belirtir. Bunu yapmak kendisi için en gerekli görevdir. Çünkü tüm İslam kamuoyu yanlış bilgilerle maalesef yanıltılmaktadır! Hoca Şükrü Efendi kitapçığın geriye kalan kısmında, İslam'da hilâfetin gerçek anlamı, hükümetin yürütülmesi, hukuk ve şerî görevleri, seçim şekli hakkındaki şerî hükümleri açıklar. (s. 3–17)

M . Akif Tural'ın yayına hazırladığı kitabın birinci bölümü bu kitapçığa (risaleye) karşı yazılan reddiyedir. Reddiyenin yazarları: Siirt milletvekili

¹ Reşat Kaynar, “Atatürk Düşüncesinde Ulusçuluk ve Çağdaşlaşma”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XVIII/ 54, Kasım 2002.

Hoca Halil Hulki, Muş Milletvekili Hoca El-Hac İlyas Sami ve Antalya milletvekili Hoca Rasih'dir. Kitapçığın yazılış amacı, Hoca Şükrü Efendi imzasıyla yayınlanan kitaptaki irtica fikrinin, Kur'andaki açıklamalarla aydınlatılması, kamuoyunun doğru bir şekilde bilgilendirilmesidir. Çünkü Hoca Şükrü Efendi'nin yazdığı kitapçıkta “şeriat, irticaya âlet edilmiş”tir. Daha da önemlisi verilen bilgiler “doğrudan doğruya Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ve dolayısıyla milli hâkimiyet düşüncesiyle” çatışmaktadır. Hâlbuki “*Millî hâkimiyetimiz şeriat ışıklarından, inkılâp konusundan, tabii huktan ve yaşanan durumdan doğmuş; kan dökülerek alınmış ve Allah yolunda Türk milletinin savaşıyla, zafer ve galibiyetiyle kazanılmıştır.*” (s. 21) Ve içtihat hakkı Büyük Millet Meclisi'ne ait olduğuna göre, verilen karara itaat gereklidir. İşte, kitapçığın geriye kalan kısmında da bu bilgilere yer verilerek okuyucular aydınlatılmak istenir (s. 21–28). Uzun bir giriş yazısından sonra İslam'da Hükümet Nedir ve Nasıl Kurulur? sorularına yanıt aranır. (s. 29–49) Müslüman halkın şeriata uygun bir hükümet kurması kabulünden yola çıkarak, hükümet kurmanın maddeleri sıralanır, bu maddeler ayrıntılı bir şekilde örneklerle açıklanır ve sonuç olarak dört halife döneminden sonra şeriata en uygun hükümetin Büyük Millet Meclisi'nce kurulduğu ifade edilir. (s. 29–32)

Kitabın ikinci bölümü ise “Hilâfet ve Milli Hâkimiyet” başlığını taşır. Ve kendi içinde beş ana bölümden oluşur. Hilâfet ve milli hâkimiyet konularında o dönemin entelektüel yaşamına damgasını vuran kişilerin görüşlerine yer verilir (s. 51–226).

Hilâfet ve Milli Hâkimiyet adlı kitapçığın (risalenin) birinci bölümünde “Hilâfetin kapsamı, görevleri, tarihçesi ve geçirdiği devirler”le ilgili yazılar bulunur. Ziya Gökalp Bey “Hilafetin Gerçek Kapsamı” (s. 53–56) adlı yazısında bir anlamda “Türkçülüğün Esasları” adlı kitabında dile getirdiği “*Bir millet doğrudan doğruya asrî çağdaş bir millet olmak istiyorsa ilk şart din işleriyle devlet işlerinin ayrılmasıdır.*” görüşünün açıklamasını yapar.

Ağaoğlu Ahmet Bey ise “Tarihî Oturum” konulu yazısında (s. 57–72) hilâfetin hukuki kaynaklarını Hazreti Muhammet dönemiyle başlatır. Peygamberin ölümünden sonra yaşanan değişimleri dört halife döneminden itibaren ele alarak Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar getirir.

Hoca Ubeydullah Efendi'nin “Gerçek Hilâfet” (s. 85–87) ve Ziya Gökalp Bey'in “Hilâfetin Bağımsızlığı” (88–89) yazılarıyla devam eden bu bö-

lüm yine Ziya Gökalp Bey'in "Hilafetin Görevleri"(90-93) makalesiyle son bulur.

Bu kitapçığın ikinci bölümü "Hilâfetin Saltanattan Ayrılması, Halifelerle Saltanatın Birleştirilmesindeki Sakıncalar"ını tarihten örnekler vererek ele alır. Bu konular, "Türkiye'de Padişahlığın Milletın Başına Getirdiği Felaketler", "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Şekli İslamî Esaslarla Bağdaşır mı" ve "Yeni Hükümet Tarzımızın Faydaları" konusu, Ağa-oğlu Ahmet Bey (s. 97-104), Tanin gazetesi'nde 30 Kasım tarihinde yayınlanan "2 Teşrin-i Sani (2 Kasım) İhtilali"(s.105-108) başlıklı isimsiz makale, Yunus Nadi Bey (109-111), Ahmet Emin Bey (112-114), Falih Rıfki Bey (115-118), Necmettin Sadık Bey (119-120), Mehmet Necmi Bey (121-131), Ahmet Emin Bey (132-138) ve Celal Nuri Bey'in (139-142) makalelerine yer verilerek açıklanmaya çalışılır.

Üçüncü bölümde Hilâfet ve İslam dünyası ile Hilâfetin son şeklinin İslam dünyası üzerindeki etkileri incelenir (s. 145-172). Bu bölüm de kendi içinde iki kısma ayrılabilir. Birinci kısımda Ağa-oğlu Ahmet Bey'in "İslam Dünyası Ne Diyecek", "İslam Dünyası Ne Diyor" ve "Açık Mektup" adlı üç makalesi yer alır. Ağa-oğlu Ahmet Bey ilk iki makalesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce saltanatın hilâfetten ayrılması ve kişisel saltanatın yerine milli egemenliğin temel alınmasının İslam dünyası tarafından da olumlu karşılandığını; çıkarılmaya çalışılan bu kararın İslam dünyasınca olumsuz karşılandığı haberlerinin ardındaki İngiliz lobilerinin varlığını örnekler vererek açıklar. Bununla da yetinmeyerek Hindistan'daki Halifelik Komitesi'ne, Londra'da Ağa Han, Said Emir Ali ve Hint Müslümanları başkanlarına "Açık Mektup" yazar. İngiliz hükümetinin amacını: "*Biliyoruz: İngiliz devlet adamları bin türlü mantık, hile ve safsataları ile -bu amaçlarını ve hilelerini örtmeye çalışıyorlar. Adalet, insan hukuku ve bunun gibi aldatıcı şeyler için uğraştıklarını tekrar edip duruyorlar. Türk milletine, hilâfet makamına, İslamiyet'e karşı olan saygılarından söz ediyorlar. Fakat aldanmamalıdır: Gerçek amaç İslamiyet'i yok etmektir*" (s. 158) sözleriyle özetlemeye çalışan Ağa-oğlu Ahmet Bey, görüşlerini farklı örnekler vererek zenginleştirir.

Bu bölümün ikinci kısmında ilk olarak, "Hilâfetin Son Şeklini Mısırlılar Nasıl Buldular" başlıklı makalede Büyük Millet Meclisi'nce hilâfetle saltanatın ayrılması kararına karşı çıkan Hoca Mustafa Sabri'nin Mısır'a kaç-

tıktan sonra Kahire’de yayınlanan El- Mukattam gazetesine yazdığı makaleye karşı değişik kişilerce verilen yanıtlar arasından seçilen Beyrut Mektupçusu (bir nezaret veya diğer resmi dairelerin veya bir vilayetin işlerini idare etmekle görevli büyük memur) Abdülğani Dahili Bey’in yazdığı makale aynen aktarılır. Hoca Mustafa Sabri Efendi’nin demecini sözcük sözcük incelediğini dile getiren Abdülğani Dahili Bey, gerçeğe uygun olmayan daha da kötüsü doğruyla yanlışın karıştığı cümlelerin altını çizerek hem bu cümleleri hem de bu satırlara verdiği doğru yanıtları değinir makalesinde. Bu makalenin devamında Hilafet makamı hakkında İslam dünyasının görüş ve düşüncelerine yer verilir.

Kitapçığın (risalenin) dördüncü bölümünde “Hilâfet Problemleri Hakkında Tartışmalar” a yer verilir. İtiraz edenler ve bunlara verilen yanıtlara çeşitli yazarların, düşünürlerin ve bilginlerin penceresinden bakılarak incelenir (s. 173–202).

Kitapçığın (risalenin) beşinci ve son bölümünü ise “Hilâfetin Son Şekli Hakkında Yetkili Kişilerin Açıklamaları oluşturur. (s. 203–226) İlk açıklama “Halife-i Müslimin-i Hadimül-Harameynüş-Şerifeyn (Mekke ve Medine’ye hizmet eden, Müslümanların Halifesi) Abdülmecit oğlu Abdülaziz Han imzasıyla yayınlanan “Halife Hazretlerinin Bildirgeleri”dir (s. 205). Bu demeci, “Halife Hazretlerinin Büyük Millet Meclisi’ne Teşekkür Telgrafları” ve Tanin gazetesine verdiği “Halife Hazretleri’nin Diğer Demeçleri” adlı yazı izler. 18 Kasım 1922 tarihinde meclis tarafından hilâfet makamına seçilen halife, teşekkürlerini şu sözlerle dile getirir: “...*Yabancı himayesine girerek hilâfet makamından firar eden, kaçan Vahdettin efendi’nin Türkiye Büyük Millet Meclisi Şer’iye Vekâletin’den verilen fetva gereğince defedilmesine meclis genel kurulunun 18–11–38(18 Kasım 1922) tarihinde kabul edilen yüz kırkıncı toplantısının beşinci oturumunda aynı noktada birleşerek karar verdiğinin açıklanmasıyla ve Türkiye devletinin hâkimiyetini kayıtsız, şartsız milletin elinde olarak koruyan Teşkilat-ı Esasiye kanununa göre yürütme kudreti ve kanun yapma yetkisi kendisinde toplanan milletin tek ve gerçek temsilcilerinden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 18–11–38 (18 Kasım 1922) tarihinde aynı noktada birleşerek kabul ettiği gerekçeli sebepler etrafında yüce meclisçe yapılan oturumda yüce hilafet makamına seçildiğimin bildirilmesiyle durumun Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce islam dünyasına ve Türkiye halkına ulaştırıldığı-*

nu bildiren 18–11–38 (18 Kasım 1922) tarihli yüksek telgraflarını büyük bir mutlulukla aldım. Yüce meclis tarafından bu şekilde hakkımda gösterilen saygı ve sevgiden dolayı ayrıca teşekkür ederim..” (s. 206)

Bu demeçlerden sonra Mustafa Kemal Paşa'nın Büyük Millet Meclisi'nde verdiği tarihî nutuklarından bir parça verilir. Mustafa Kemal Paşa bu demecine “*Millet kaderini doğrudan doğruya eline aldı ve milli saltanat ve hâkimiyetini bir şahıs değil, bütün bireyler tarafından seçilmiş vekillerden oluşan yüce bir meclis temsil etti. İşte o meclis, yüce meclisinizdir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir ve bu hâkimiyet makamının hükümetine Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti derler. Bundan başka bir hükümet heyeti yoktur ve olamaz.*” sözleriyle milli hâkimiyetin önemini vurguladıktan sonra hilafet makamının ne olacağı sorusuna yanıt verir (s. 208–209).

Mustafa Kemal Paşa'nın demecinden sonra İsmet Paşa ve Refet Paşa'da verdiği demeçlerde İslamiyet ve hilâfet kavramlarıyla birlikte eski ve yeni yönetim arasındaki farklılıklar, milli hâkimiyet, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi yönetimine vurgu yaparlar (s. 210–225). Bu bölümün ve kitabın son yazısı ise “Şeyh Sünusi Hazretlerinin Demeçleri” adını taşımaktadır.

Bir bütün olarak ele aldığımızda, “*Hilâfet Sevdası Karşısında Milli Hâkimiyet Mücadelesi*” adlı kitapta İslamiyet, Halifelik, Doğu ve Batı toplumlarında devlet ve yönetimdeki farklılıklar, Halifelik ve Papalık kavramlarının açıklanması, değişen koşullar karşısında egemenlik anlayışı ve Türkiye'de Milli egemenlik anlayışının tarihsel gelişim evreleri hakkında temel bilgiler verilmekte ve kafalarda oluşacak sorulara açıklık getirilmektedir.

Bu kitapçıkların (risalelerin) ve yapılan tartışmaların devamında Cumhuriyet ilan edilir ve 3 Mart 1924'de Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile birlikte Halifelik de kaldırılır. Yapılan inkılaplar ve uygulanan kararlar sonunda yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, devlet yönetiminde akıl ve bilimi egemen kılarak gelişmeye karar verir. “Egemenlik Allah'ındır” ilkesini benimseyen Osmanlı Devleti yerine yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti "Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir" ilkesini benimser. Böylece milli hâkimiyet ilkesi yeni kurulan devlet için vazgeçilmez bir hal alır. Ancak bu konudaki akıl karışıklığı ya da tartışmalar –ne yazık ki– günümüze değin gelir.

Mehmet Akif Tural Hoca, aslında “**Saltanatın Otopsi veya Millî Hâkimiyet Yolunda Çekilen Çileler**” adlı iki baskı yapmış, üçüncü baskısı

ise yapılmakta olan özgün eserinde, daha özlü bilgiler vermiştir. Hoca Şükürü Efendi'ler her zaman seslerini yükseltebilir. Onlar kavramları bulandırabilirler. M. A. Tural'ın kavramlara da, o dönemin sorunlarına da yeterince hâkim olduğunu görmek isteyenler, bu, o hacmi küçük değeri büyük eseri görmelidirler. Toplumdaki bütünlüğün değeri ve dinî öfkenin yanlışlığı bu eserde açıkça ortaya konmuştur.

Birbirini seven, ortak bir geçmişî paylaşan ve geleceğe yönelen insanların millet olarak birlikte ve barış içinde yaşayabilmeleri için aynı dili konuşmaları, doğal olarak aynı kavramlara aynı anlamları yüklemeleri Türkiye Cumhuriyeti için bir hayat meselesidir. Çünkü bu duygular bozulduğunda milliyetçilik zarar görecektir ve milliyetçiliğin zarar görmesi bağımsızlığımızı etkileyecektir. Bağımsızlığımızın ve milliyetçiliğimizin bozulması ise demokratik düzene telâfisi mümkün olmayan zararlar verebilir. Bu tartışmaların kendini hissettirdiği temel konulardan birisi de din konusudur. Hâkimiyet, diyanet, siyaset kavramları etrafındaki tartışmaların devam ettiği günümüzde bu kitap, ilk basıldığı günkü kadar güncelliğini korumaktadır. Dileğimiz, tartışmaların sonunda aklın kazanmasıdır. Tıpkı 1923 yılında olduğu gibi...

sayfa boş